

Brussels Informatie-, Documentatie- en
Onderzoekscentrum

Financieringsnota Brussel

BRIO Working paper 5 – 2019

Rembert De Blander – Rudi Janssens – Dimokritos Kavadias

Samenvatting

In deze nota ligt de focus op de financiering van Brussel door de Vlaamse Gemeenschap. Zowel door haar ligging als haar demografische evolutie zijn de noden van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op het vlak van gemeenschapsmateries duidelijk verschillend van die in Vlaanderen. De politieke institutionalisering van deze noden, en de onvoorwaardelijke vrije keuze van alle Brusselaars inzake de voorzieningen die beide gemeenschappen aanbieden, maakt het afbakenen van de doelgroep ervan onvoorspelbaar. In 1999 werd de Brusselnorm als verdeelsleutel geïntroduceerd, initieel als een budgettaire norm, later ont dubbeld en politiek bevestigd als een bevolkingsnorm. In eerste instantie vergelijken we de huidige situatie op basis van de Brusselnorm. Vervolgens gaan we voor een aantal specifieke beleidsdomeinen na of deze Brusselnorm voldoende is om de bestaande noden te lenigen.

Hoofdstuk 1

Inleiding

De Brusselse institutionele context is een van de onderzoeksassen waarop BRIO (Brussels Informatie, Documentatie- en Onderzoekscentrum) zich focust. Binnen dat kader boog het centrum zich in de voorbije periode over de financiering van zowel Brussel, als de Vlaamse Rand. Dit rapport gaat dieper in op de financiering van Brussel. De financieringskwestie van de Vlaamse Rand staat beschreven in een afzonderlijk rapport (De Blander and Kavadias, 2019).

Voor dit rapport over Brussel vormt de zogenaamde Brusselnorm de basis. Deze norm wordt sinds de invoering ervan op verschillende manieren geïnterpreteerd. In deze nota vertrekken we van de oorspronkelijke bedoeling van de Brusselnorm als budgettaire norm. Deze norm wordt gekoppeld aan het potentieel van Brusselselaars die tot de doelgroep van de Vlaamse Overheid behoren en die, in tegenstelling tot Vlaanderen, niet exact afgebakend kan worden.

De Brusselnorm is gebaseerd op de veronderstelling dat een bepaald segment van de bevolking in Brussel tot de Vlaamse Gemeenschap behoort. De financiering van deze doelgroep die de Vlaamse Gemeenschap in Brussel wil bereiken, staat in verhouding tot de omvang van deze groep vergeleken met de totale bevolking in het Vlaamse Gewest. Om zicht te krijgen op de effecten van deze norm gaan we in tweede instantie na in welke mate de verschillende definities rekening houden met de demografische evolutie van Brussel en Vlaanderen (Hoofdstuk 2). Vervolgens kijken we naar de budgettaire implicaties van de Brusselnorm, zowel globaal (Hoofdstuk 3), als per beleidsdomein in Hoofdstuk 4.

Tot slot gaan we voor een beperkt aantal specifieke beleidsdomeinen na of de noden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest effectief verschillen van deze in Vlaanderen. Voor de beleidsdomeinen waarvoor dit inderdaad geldt, zouden de toegewezen middelen dan ook groter moeten zijn dan het bevolkingsaandeel, aangezien we ervan uitgaan dat een overheid de lat voor iedereen (minstens ongeveer) probeert gelijk te leggen (Rawls, 1999).

In deze nota baseren we ons op volgende databronnen:

- de bevolkingsstructuur (Statistiek Vlaanderen, sd)
- de gegevens gepubliceerd door de Task Force Brussel (2012; 2013) en de Gemengde Ambtelijke Commissie Brussel (2018)
- de gemeente- en stadsmonitor (Agentschap Binnenlands Bestuur, sd)
- het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, sd)
- de Lokale Inburgerings- en Integratiemonitor (Agentschap Binnenlands Bestuur, 2019).

HOOFDSTUK 1. INLEIDING

De hier gevolgde werkwijze biedt o.i. een aantal gegevens om een rationeel debat over uitgaven en financiering voor de Brussel als aandachtsgebied mogelijk te maken.

Vermits we slechts over algemene begrotingsgegevens konden beschikken, en gegeven de aard van de begrotingscijfers, was het vaak moeilijk te achterhalen wat er wel of niet onder bepaalde begrotingsposten viel en was het getal zelf ook moeilijk te kaderen.

Hoofdstuk 2

De Brusselnorm

De “Brusselnorm” refereert aan de financiering van de persoonsgebonden beleidsdomeinen (i.e. de zogenaamde gemeenschapsbevoegdheden) waarvoor de Vlaamse Overheid binnen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) verantwoordelijk is. Door de verschillende definities die door de beleidsactoren voor deze norm worden gebruikt, heeft hij voor buitenstaanders een zekere “flou artistique”. Zo vermeldt de Gemengde Ambtelijke Commissie Brussel: „[...] de Brusselnorm [kent] twee dimensies: het is een programmatie- en bevolkingsnorm (voor 30% van de Brusselse bevolking) en een begrotings- of financiële norm (5% van de Vlaamse gemeenschapsuitgaven voor Brussel)” (Gemengde Ambtelijke Commissie Brussel, 2018: 6)¹.

De Brusselnorm is eigenlijk een intentieverklaring van de Vlaamse Gemeenschap (VG) ten aanzien van Brussel. Enerzijds wordt Brussel met diens specifiek grootstedelijk en meertalig karakter, expliciet erkend als een integraal onderdeel van het werkingsgebied van de Vlaamse Gemeenschap. Daarnaast wordt Brussel ook erkend als een gebied met een hoofdstedelijke functie en centrumfunctie ten aanzien van Vlaanderen (Gemengde Ambtelijke Commissie Brussel, 2018: 10). De intentie vervat in de Brusselnorm houdt de wens in dat één derde van alle Brusselaars de voorzieningen van de Vlaamse gemeenschap zouden gebruiken (Bervoet and Moens, 2017).

Vertrekkende vanuit dit perspectief kan de Brusselnorm worden omschreven als:

een doelstelling die door de Vlaamse Gemeenschap wordt gehanteerd omtrent de grootte van de doelgroep die ze wil bereiken in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Deze norm komt er op neer dat de Vlaamse Gemeenschap voor haar beleid in Brussel $\frac{1}{3}$ van de Brusselse populatie² als haar doelgroep beschouwt (Gemengde Ambtelijke Commissie Brussel, 2018: 53; Bervoet and Moens, 2017; Chaltin and Mares, 2014).

Regelmatig wordt deze Vlaamse ambitie geherformuleerd als “5% van de uitgaven voor het Vlaamse gemeenschapsbeleid dient naar Brussel te vloeien”. Historisch gezien kwam deze norm erop neer dat ongeveer 300.000 mensen tot de doelgroep behoorden. In deze paper laten we deze strikte norm los, waardoor we afwijken van de vorige analyse van BRIO (Naudts and Plompten, 2008)), die deze absolute norm wel als basis nam. Het lijkt ons in de context van deze nota zinvoller om de originele intentieverklaring in relatieve bevolkingstermen te behouden³. Dit laat in eerste instantie toe na te gaan hoe de geëmbieerde doelgroep in absolute termen

¹In het rapport van de GACB worden de bevolkingsnorm en de budgettaire norm als ‘dimensies’ omschreven. De mogelijke onverenigbaarheden tussen beide dimensies worden hierin echter niet behandeld.

²Een derde van de Brusselaars, gemakshalve 30 percent (Van den Brandt et al., 2017: 4). In de originele brontekst zelf zit deze dubbelzinnigheid ingebakken: „Daarom beschouwt de Vlaamse regering een derde van de Brusselse bevolking of 300.000 Brusselaars als haar doelpubliek” (Vlaamse Regering, 1999: 99). Wij vinden het gerechtvaardigd hier de strengste norm uit de initiële brontekst te hanteren.

³Dezelfde redenering wordt duidelijk ook gevolgd door de Vlaamse Gemeenschap zelf: „Nu zit Brussel bijna aan 1.2 miljoen

evolueert. Belangrijker is dat dit eveneens toelaat om fijnmazig na te gaan hoe de demografische evolutie deze intentieverklaring omzet in een budgettaire doelstelling. We maken hiervoor een aantal veronderstellingen. Een eerste belangrijke assumptie is dat we aannemen dat het beschikbare budget verdeeld wordt volgens het aantal inwoners – (in relatieve termen). Dat impliceert dat 1% van de bevolking “recht” zou hebben op 1% van de middelen en 5% van de bevolking op 5% van de middelen⁴. De volledige doelgroep van de Vlaamse Gemeenschap bestaat dus uit de volledige bevolking van het Vlaamse Gewest en 1/3 van de Brusselse populatie. Het budgetaandeel van Brussel in de totale Vlaamse uitgaven wordt dan gegeven door

$$\text{Budgetaandeel van Brussel} = \frac{\# \text{Brusselaars}}{3 \cdot \# \text{inwoners Vlaams Gewest} + \# \text{Brusselaars}}. \quad (2.1)$$

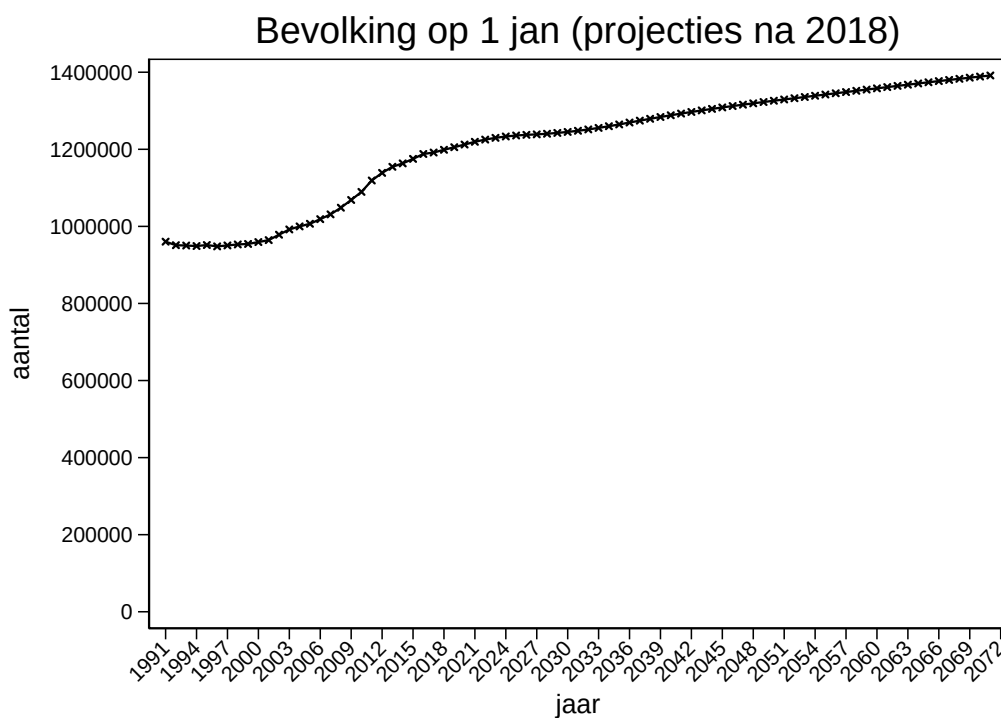
inwoners. Het inwoneraantal van Brussel is gestegen, maar het inwoneraantal van Vlaanderen is ook gestegen, zij het niet in die mate. [...] We hebben een tijdje geleden ook even een eenvoudige berekening gedaan met betrekking tot de vraag op welke norm ons dat nu zou brengen. Dat was niet meer 5 procent. We kwamen uit op 5.4 of 5.5 procent” (Van den Brandt and Gatz, 2017: 6).

⁴We volgen hierbij exact dezelfde redenering als Van den Brandt et al. (2017: 4): „Een derde van de Brusselaars [...], vormt 5 procent van de Vlaamse Gemeenschap en heeft dus recht op 5 procent van de Vlaamse overheidsmiddelen”

Hoofdstuk 3

Globale implicatie Brusselnorm

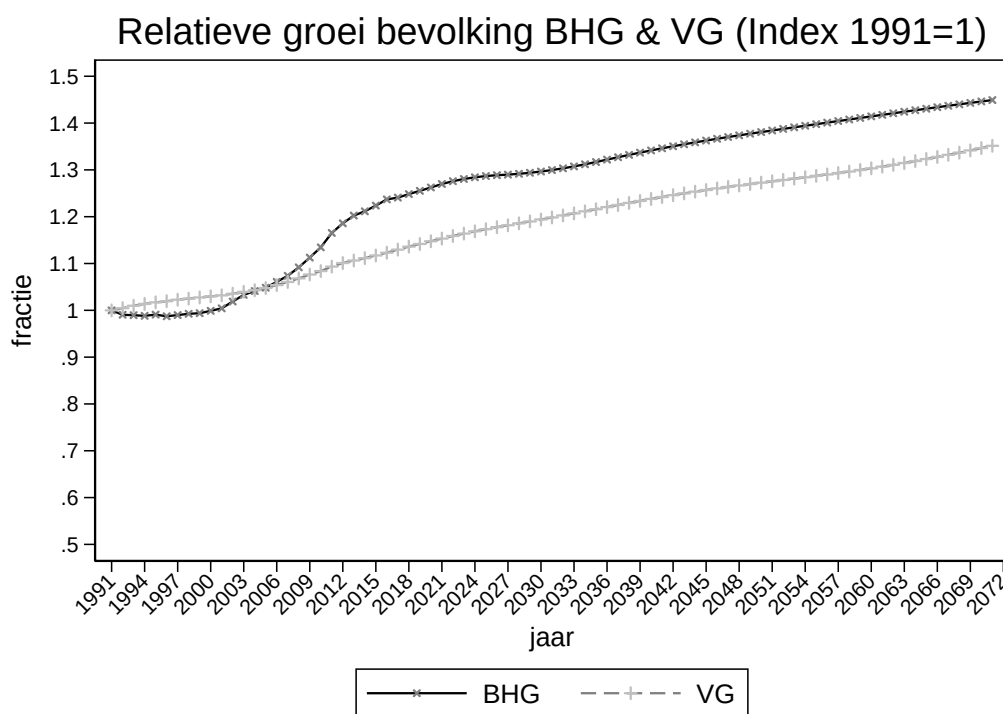
De Brusselnorm linkt het budget rechtstreeks aan de demografische evolutie. Figuur (3.1) illustreert de evolutie van de laatste 30 jaar en koppelt hieraan de bevolkingsprojecties tot 2070. Na twee decennia van bevolkingsafname kent het BHG sinds de eeuwwisseling een gestage toename. Deze toename zet zich, op basis van de meest recente indicatoren, in de toekomst verder door.

Figuur 3.1: *Evolutie bevolking BHG (1991 – 2018), en projecties tot 2070 (Bron: Federaal Planbureau).*

Voor de berekening van het budgetaandeel is niet enkel de evolutie van de Brusselse bevolking belangrijk maar ook van deze in Vlaanderen. De bevolkingsgroei in Brussel heeft enkel een impact indien deze sneller groeit dan deze in Vlaanderen. Om dit te illustreren vergelijken we de groei in beide gewesten ten aanzien van een referentiejaar (in dit geval 1991). Figuur (3.2) schetst de groeiverwachtingen voor beide gewesten.

Zowel in het BHG als in Vlaanderen neemt de bevolking toe. De bevolkingsaangroei in Brussel is tevens meer uitgesproken dan in Vlaanderen. De snellere groei zorgt er dan ook voor dat 5% lang niet meer volstaat

Figuur 3.2: Vergelijking bevolkingsevolutie BHG en Vlaanderen (referentiejaar 1991 = 1) op basis van recente en toekomstige evolutie (Bron: Federaal Planbureau).

om “1/3 van alle Brusselaars” te bereiken. Figuur (3.3) illustreert deze kloof en geeft aan welk percentage van de begroting zou moeten worden voorzien om een derde van de Brusselse bevolking een dienstverlening aan te bieden conform de Brusselnorm.

Op basis van de bevolkingscijfers volstond de %5 niet in 2000. Gegeven de formule die in het vorige hoofdstuk werd toegelicht, steeg het corresponderende percentage op basis van Brusselnorm van 5.11% in 2000 naar 5.76% in 2016 om dan te stagneren.

Voor het geprojecteerde toekomstige aandeel van Brussel in de totale Vlaamse uitgaven baseren we ons op de bevolkingsprojecties van het Planbureau (Vandresse et al., 2019). Gebruik makende van deze bevolkingsprojecties kan deze fractie berekend worden voor de nabije toekomst. In figuur 3.4 wordt de hypothetische evolutie voor de volgende 15 jaren in kaart gebracht.

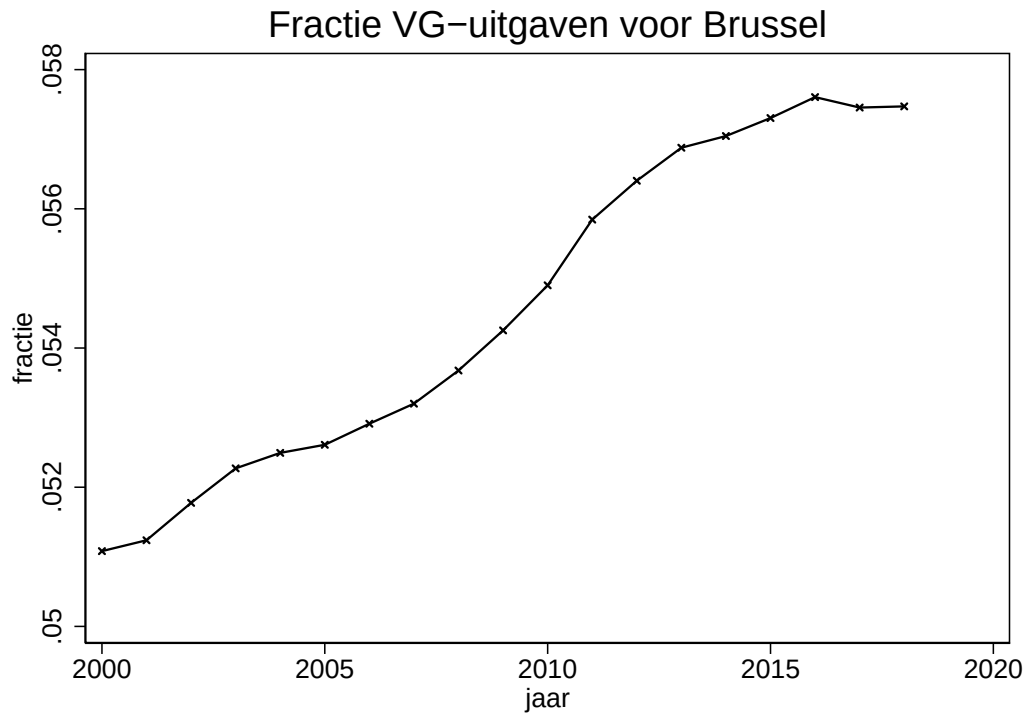
Een eerste markante vaststelling is dat 5% van de Vlaamse Gemeenschapsuitgaven niet meer voldoende is om de ambitie te kunnen realiseren om één derde van alle Brusselaars te bereiken¹. Een tweede vaststelling is dat de uitgavenfractie zoals geïmpliceerd door onze definitie, de laatste jaren steeds gestegen is. Deze stijging zal bij een ongewijzigde evolutie in de nabije toekomst afvlakken² rond 5.76%, om na 2021 terug te dalen tot 5.67% in 2035.

We kunnen het verschil tussen beide berekeningswijzen (financiering gebaseerd op 1/3 van de Brusselse bevolking versus 5% van de Vlaamse Gemeenschapsuitgaven) voor het recente verleden ook vertalen in monetaire termen³ (zie Figuur 3.5): het loopt op van ongeveer €100Mio in 2010 tot ongeveer €200Mio in 2017, het laatste jaar waarvoor de uitgaven van de VG per beleidsdomein beschikbaar zijn bij de NBB (National Bank of

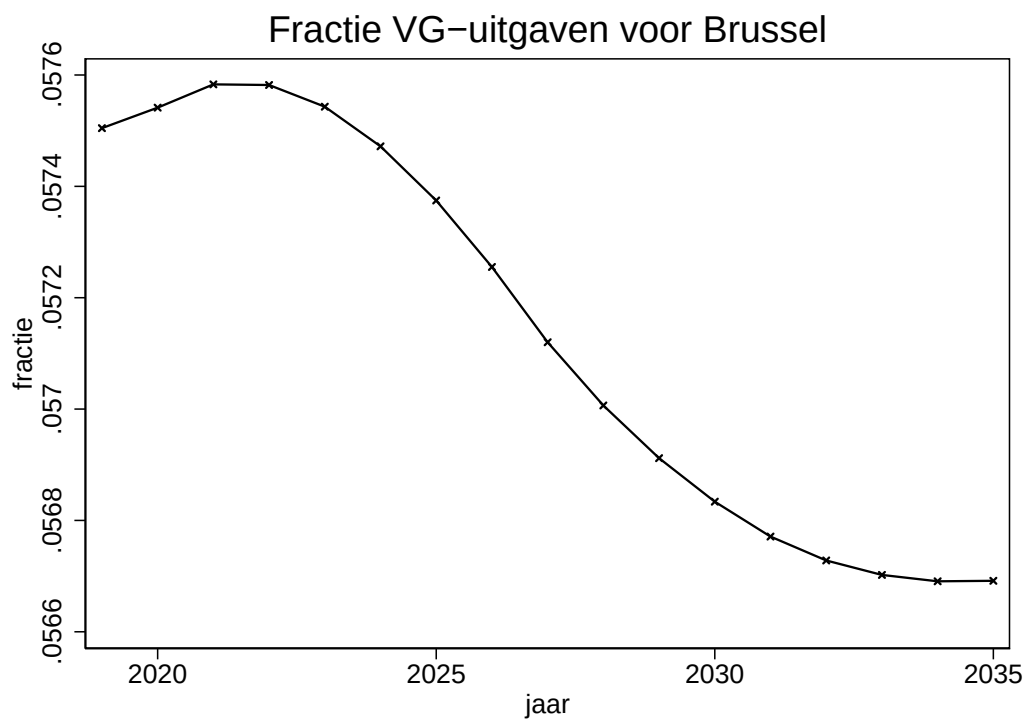
¹Dit feit is niet onbekend bij beleidsmakers (zie voetnoot 3).

²Voor de veronderstellingen waarop deze bevolkingsprojecties gebaseerd zijn verwijzen we naar Vandresse et al. (2019).

³We nemen hierbij enkel de persoonsgebonden beleidsdomeinen: gezondheid; recreatie, cultuur en godsdienst; onderwijs; sociale bescherming.

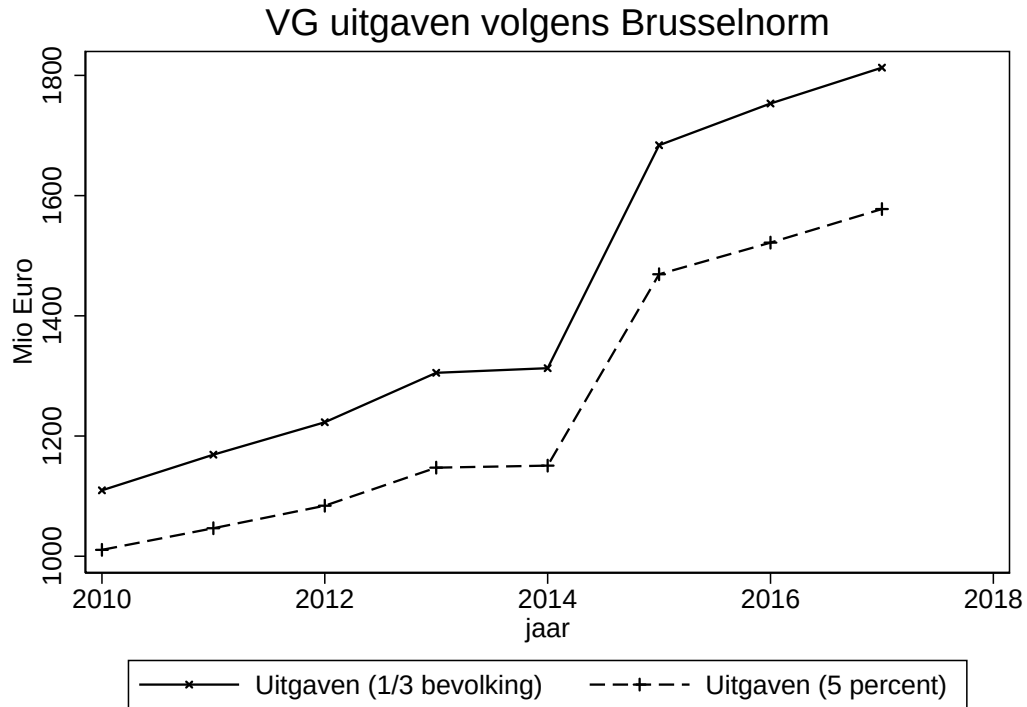

Figuur 3.3: *Fractie van de uitgaven van de Vlaamse Gemeenschap voor Brussel op basis van bevolkingsaantallen (Bron: StatBel, 2018).*

Figuur 3.4: *Budgetaire implicaties van de Brusselnorm in de toekomst*

Belgium, sd). Merk op dat de resultaten in dit hoofdstuk niet overeenkomen met de som van alle deelresultaten uit Hoofdstuk (4), aangezien deze laatste automatisch geen rekening houden met centrale, i.e. niet uitsplitsbare posten.

Figuur 3.5: *Verskil in berekeningswijze Brusselnorm*

Hoofdstuk 4

Implicatie Brusselnorm per beleidsdomein

In het vorige hoofdstuk werd de budgettaire impact in zijn geheel gemeten, in dit deel focussen we op een aantal specifieke persoonsgebonden gemeenschapsbevoegdheden¹. Op vraag van de opdrachtgever werden waar nodig, enkele aandachtspunten vermeld die de Brusselnorm in perspectief stellen. Deze gegevens zijn afkomstig van de Task Force Brussel (2012; 2013) en de Gemengde Ambtelijke Commissie Brussel (2018; 2019)².

Belangrijk hierbij is dat ook niet-inwoners, zoals pendelaars en toeristen, gebruik maken van deze Nederlandstalige gemeenschapsvoorzieningen in het BHG. Voor bepaalde voorzieningen, zoals hoger onderwijs, culturele instellingen of de kunstensector, is het belangrijk om niet alleen met de Brusselnorm rekening te houden, maar ook oog te hebben voor hun belang in het kader van de internationale, hoofdstedelijke en centrumfunctie van Brussel³ (Task Force Brussel, 2012: 199). Voor sommige beleidsdomeinen zullen we dan ook de elementen die niet vallen onder een eng territoriaal-gebonden uitsplitsing van middelen buiten beschouwing laten. Het belangrijkste voorbeeld hiervan is het hoger onderwijs.

Tussen het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en de Vlaamse Rand (de provincie Vlaams-Brabant, de rest van het Vlaamse Gewest, ...) is er een grote bi-directionele mobiliteit. Meerbepaald maken inwoners van de Rand en de provincie Vlaams-Brabant gebruik van Nederlandstalige gemeenschapsvoorzieningen in Brussel en omgekeerd maken inwoners van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest gebruik van gemeenschapsvoorzieningen in de Rand en de provincie Vlaams-Brabant. Aangezien de mobiliteit in beide richtingen gaat, bovendien sterk fluctueert in de tijd en moeilijk meetbaar is, volgen we de Task Force Brussel (2012: 200) in haar redenering om deze mobiliteit niet in rekening te brengen voor het hanteren van de Brusselnorm.

In de rest van dit hoofdstuk focussen we op een aantal beleidsdomeinen. Ook hier kunnen we, op basis van de beschikbare begrotingscijfers, slechts een algemeen beeld schetsen. Alvorens de recente evolutie van deze uitgaven te bekijken, halen we een aantal elementen aan die impact hebben op de budgettaire situatie in Brussel in vergelijking met Vlaanderen.

4.1 Welzijn, gezondheid en gezin

Dit is het budget van het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (WVG) (Task Force Brussel 2012: 149; Gemengde Ambtelijke Commissie Brussel, 2018: 9). Het omvat volgende beleidsitems (Task Force Brussel, 2012: 157-158):

¹Gezondheid; recreatie, cultuur en godsdienst; onderwijs; sociale bescherming.

²Recentere gegevens werden ons niet ter beschikking gesteld.

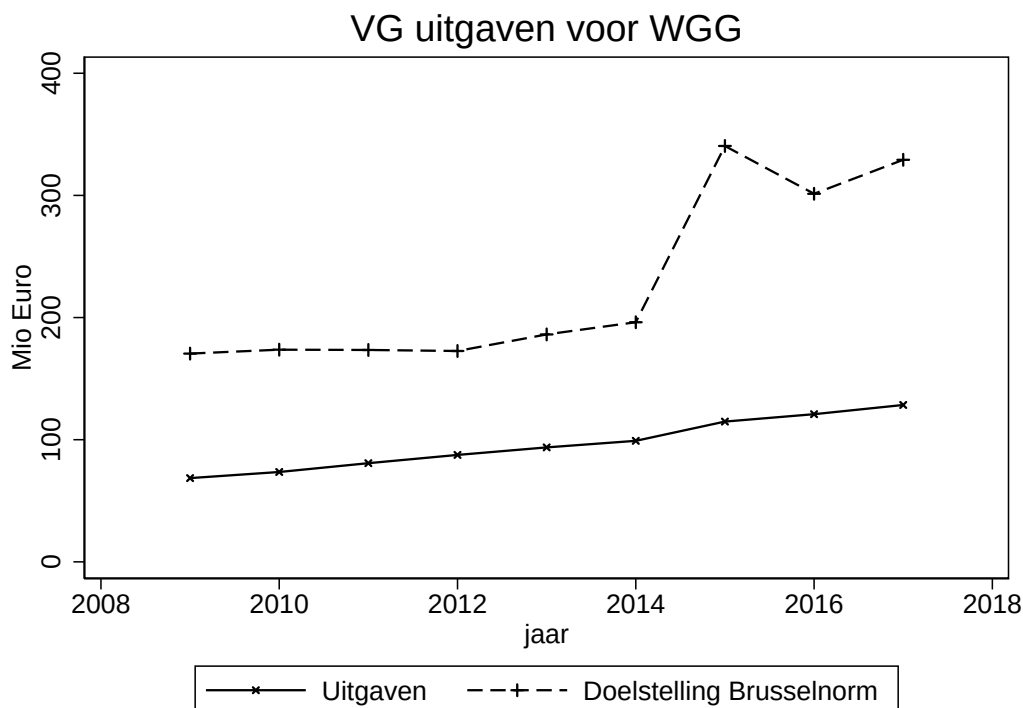
³Het algemeen uitgangspunt houdt in dat de in aanmerking genomen uitgaven gaan naar in Brussel gevestigde organisaties, instellingen of personen wiens werkgebied hoofdzakelijk samenvallen met Brussel (of een deel ervan) of die Brussel als centrum van hun activiteiten beschouwen (Task Force Brussel, 2012: 148).

- Jongerenwelzijn – private voorzieningen
- Personen met een handicap – hulpmiddelen en persoonlijk assistentiebudget, voorzieningen
- Kind & Gezin – Preventieve gezinsondersteuning, kinderopvang, buitenschoolse opvang
- Woonzorgdecreet – Ouderenzorg (animatiesubsidies), gezinszorg, logistieke hulp en aanvullende thuiszorg, diensten voor oppashulp, lokale & regionale dienstencentra
- BVR Samenwerkingsinitiatieven eerstelijnsgezondheidszorg (SEL)
- Decreet geestelijke gezondheidszorg
- Preventiedecreet – Preventie (LOGO + Brumammo)
- Welzijnsbeleid
- Vrijwilligerswerk – Steunpunt en verenigingen

Inzake welzijn dienen we bij de budgettering aandacht te hebben voor een aantal aspecten eigen aan de Brusselse situatie die soms om een extra financiële injectie vragen omwille van de grootstedelijke specificiteit.

- Naast de voorzieningen van de Vlaamse Gemeenschap is er in Brussel ook een bicommunautair aanbod (Task Force Brussel, 2012: 29).
- In het kader van de zesde staatshervorming werden een aantal bevoegdheden, zoals de kinderbijslag, geregionaliseerd.
- In tegenstelling tot Vlaanderen heeft de Brusselse bevolking een relatief laag gemiddeld inkomen.
- In tegenstelling met Vlaanderen daalt het aantal 65-plussers in Brussel Brussel (o.a. door een uitstroom naar de kustregio) maar stijgt vooral bij de vrouwen het aantal 85-plussers (Task Force Brussel, 2012: 35).
- Alhoewel er relatief veel ouderenvoorzieningen aanwezig zijn in Brussel, is er is een tekort aan kwaliteitsvolle voorzieningen voor *zwaar zorgbehoevende* bejaarden en voor personen met *dementie* (Task Force Brussel, 2012: 36).
- Het Nederlandstalige zorgaanbod voor personen met een handicap is beperkt in Brussel en ligt gemiddeld drie à vier keer lager dan in het Vlaamse Gewest (Task Force Brussel, 2012: 39).
- Door het tekort aan zorgaanbod voor mensen met een beperking nemen vele Brusselse zorgvragers hun toevlucht tot voorzieningen in Vlaanderen (Task Force Brussel, 2012: 40).
- In Brussel wordt relatief minder beroep gedaan op het aanbod van huisartsen, en komen patiënten relatief sneller naar de spoeddienst (Task Force Brussel, 2012: 44).
- Het aandeel eenoudergezinnen met kinderen jonger dan 3 jaar neemt sterk toe in het BHG (Task Force Brussel, 2012: 47-48).

Figuur (4.1) geeft de evolutie van de gerealiseerde uitgaven binnen het beleidsdomein „Welzijn, gezondheid en gezin” weer. Deze blijven systematisch onder de Brusselnorm. Voor de laatste drie beschikbare jaren belopen de gerealiseerde uitgaven slechts 1/3 van de Brusselnorm.

Figuur 4.1: *Uitgaven voor welzijn, gezondheid en gezin*

4.2 Onderwijs en vorming

Voor de berekening van de Brusselnorm voor het beleidsdomein Onderwijs, wordt het gehele onderwijsbudget als basis genomen (Task Force Brussel, 2012: 149). De volgende specifieke onderwijsprogramma's uit de Vlaamse begroting zijn relevant om de Brusselnorm te berekenen (Gemengde Ambtelijke Commissie Brussel, 2018: 9): het basisonderwijs (FD), het secundair onderwijs (FE), het deeltijds kunstonderwijs (FF), het hoger onderwijs (FG), het volwassenonderwijs (FH) en initiatieven met betrekking tot leerlingenondersteuning (FJ).

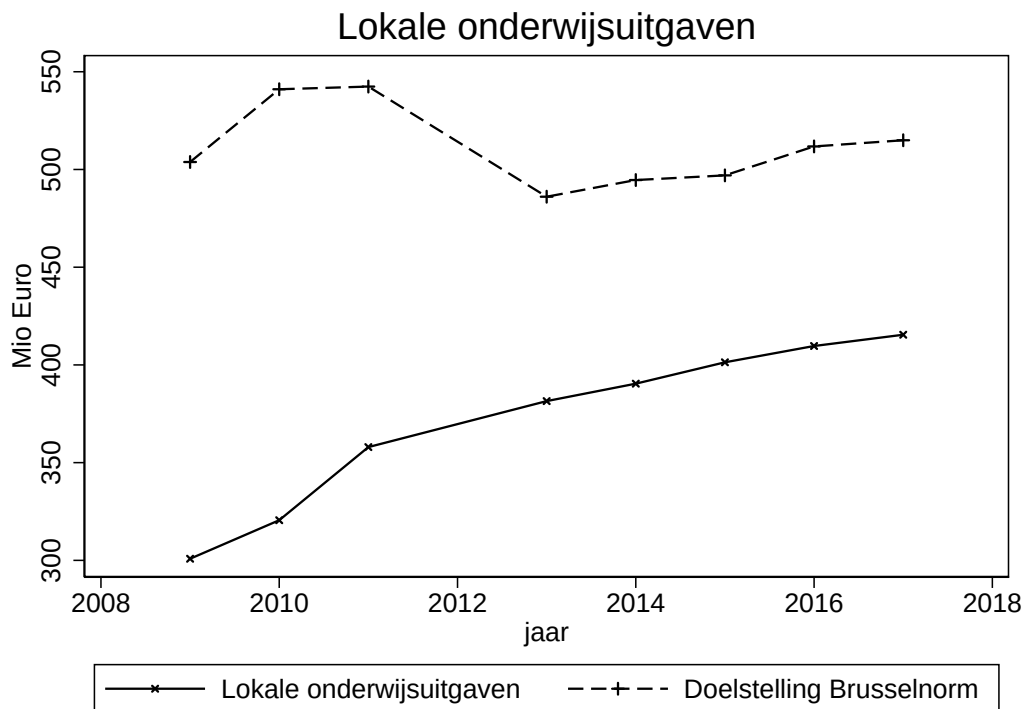
Voor verdere uitsplitsing en verduidelijking bij de budgetten verwijzen we naar Task Force Brussel (2012: 153) en Gemengde Ambtelijke Commissie Brussel (2018: 12). Onderstaande grafiek (4.2) is gebaseerd op deze logica, met dien verstande dat de uitgaven voor hoger onderwijs niet werden meegerekend bij de territoriaal-gebonden uitsplitsing van de middelen. Ze worden gezien als instellingen die de nabijheidsfunctie overstijgen.

Het onderwijs in het BHG functioneert binnen een grootstedelijk context, en is in die zin vergelijkbaar met Antwerpen en Gent (Task Force Brussel, 2012: 53). Kenmerkend voor een dergelijke context zijn: een relatief groter aantal kinderen leeft in gezinnen met een niet-westerse achtergrond, anderstalig en kort- en laagopgeleid; de arbeidsmarkt wordt gekenmerkt door de (groot)stedelijke arbeidsmarktparadox⁴; het proces van 'gentrificatie' waarbij jonge hogeropgeleiden zich in bepaalde gerenoveerde buurten concentreren wat tot verdringingseffecten leidt van de oorspronkelijke bewoners.

Deze grootstedelijke kenmerken hebben een aantal gevolgen voor het onderwijs. Vanaf het basisonderwijs ontstaat een vorm van etnische segregatie en dualisering waarbij allochtone, anderstalige en laagopgeleide ouders hun kinderen voornamelijk naar een wijkgebonden school sturen en autochtone ouders kiezen in grotere mate kiezen voor 'witte' scholen in Brussel of naar de Rand gaan uitwijken. Dit leidt in bepaalde stadsdelen tot het

⁴Er zijn in de stad meer dan voldoende arbeidsplaatsen voor de eigen potentieel werkzame bevolking, maar deze worden in hoge mate ingenomen door pendelaars. Hierdoor kunnen een groot aanbod aan beschikbare arbeidsplaatsen enerzijds én een hoge werkloosheidsgraad anderzijds naast elkaar bestaan.

ontstaan van ‘concentratiescholen’ met, in het Nederlandstalig onderwijs, een hoge concentratie leerlingen die het Nederlands niet als thuistaal spreken.

Figuur 4.2: Lokale onderwijsuitgaven

Zo ontstaat een suboptimaal patroon van onderwijsloopbaan kenmerken die ook impact hebben op de arbeidsmarktkansen en maatschappelijk succes:

- een belangrijke schoolse achterstand voor de kinderen van allochtone, anderstalige en laaggeschoolde gezinnen;
- een hoog aantal spijbelaars;
- een onevenwichtige keuze voor BSO/DBSO;
- veel wisseling van scholen en veel ongekwalificeerde uitstroom door uitval;
- een beperkte doorstroming naar het hoger onderwijs.

Naast deze diversiteit van de leerlingenpopulatie en inherente remediëring staat Brussel ook onderwijs-organisatorisch voor een aantal belangrijke uitdagingen met budgettaire weerslag:

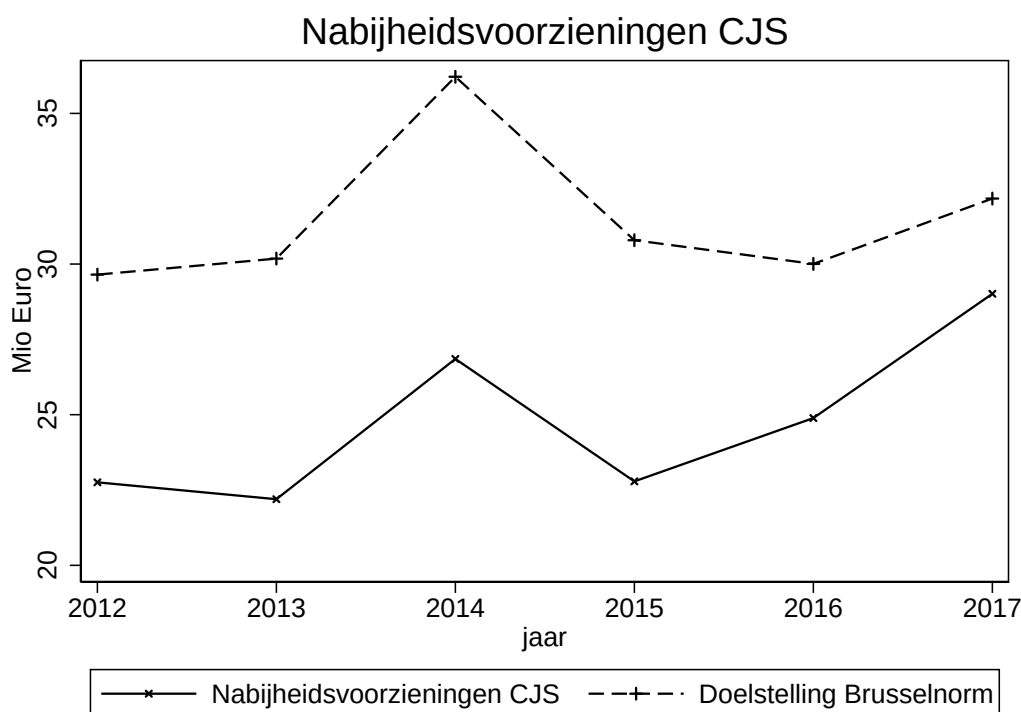
- de capaciteitsproblematiek in het Brusselse onderwijs,
- de effecten van het inschrijvingsdecreet
- de omkadering en het lerarenkorps met een toenemend aantal vacatures die moeilijk ingevuld raken (40% van de leerkrachten verlaat het Nederlandstalig Onderwijs in Brussel na 5 jaar, waarbij leerkrachten uit het TSO en BSO nog sneller geneigd zijn om te vertrekken (Marissal et al., 2016))

- de complexiteit en nood aan samenwerking van het onderwijsveld in Brussel met op gemeenschapsniveau twee onderwijsstructuren en een Brussels Gewest dat eveneens een rol opneemt binnen het onderwijs.

Figuur (4.2) schetst de evolutie van de onderwijsuitgaven tussen 2009 en 2017. Vergelijken we in deze periode de lokale onderwijsuitgaven met de Brusselnorm, dan neemt het deficit af van 40% tot 20%, maar bleef dit de laatste jaren constant.

4.3 Cultuur, sport en jeugd

De analyse van dit beleidsdomein is gebaseerd op het budget van het beleidsdomein Cultuur, Jeugd, Sport en Media, waarbij de uitgaven voor media niet werden weerhouden (Task Force Brussel, 2012: 149; Gemengde Ambtelijke Commissie Brussel, 2018: 9). Het omvat een uitgebreide lijst met een twintigtal beleidsitems (voor details zie Task Force Brussel, 2012: 157).

Figuur 4.3: Nabijheidsvoorzieningen voor cultuur, sport en jeugd

Het Nederlandstalig cultuuraanbod in Brussel is uitgebreid en divers. Heel wat Vlaamse kunstenaars en kunstenorganisaties zijn gevestigd in Brussel, niet weinig met een behoorlijke internationale renomme (Task Force Brussel, 2012: 105). Het aanbod behelst onder andere de Ancienne Belgique, Vlaamse podia (Kaaithheater, Beursschouwburg, Bronks, ...), experimentele kunstvormen (Nadine, Bains Connective), beeldende kunstencentra (Wiels, Argos), ... Hoewel deze instellingen stricto sensu niet tot de 'nabijheidsvoorzieningen' gerekend worden, maar lokaal toch een belangrijke rol vervullen in het Vlaamse culturele leven, worden ze politiek toch vaak in rekening gebracht bij het bepalen van de Brusselnorm. In dit geval schommelt het percentage rond de 9% (Vanlouwe and Gatz, 2015). Alhoewel cultuur een gemeenschapsbevoegdheid is, ligt de financiering nogal complex. Men heeft er naast de Vlaamse initiatieven federale instelling zoals Bozar, Muntscouwburg en organisaties onder co-communautair beheer zoals Flagey, KunstenfestivalsdesArts, Zinneke Parade, ... Het

stadstheater, de Koninklijke Vlaamse Schouwburg, wordt dan weer door verschillende overheden gesubsidieerd. Tenslotte zijn er ook nog samenwerkingsvormen tussen beide gemeenschappen die meestal vanuit bottom-up initiatieven vorm krijgen: coproducties, uitwisseling van artistiek personeel en artistieke creaties.

Inzake sport is vooral het gebrek aan sportaccommodatie een pijnpunt voor Brussel. De bestaande infrastructuur is ontoereikend en nieuwe initiatieven kunnen via co-financiering betoelaagd worden waarbij de Vlaamse Overheid maximaal 30% van de kostprijs dekt en de VGC de rest van de middelen moet bijpassen. Onder dit beleidsdomein vallen ook initiatieven in het kader van het ‘Brede School’ concept en investeringssubsidies voor sportinfrastructuur in het kader van bepaalde sportverenigingen.

Ook het jeugdwerk, dat in Brussel mag rekenen op een groeiende populariteit. Ook hier wordt een gedeelte door de Vlaamse Overheid gesubsidieerd, en komt het merendeel van de ondersteuning van de VGC

We dienen hierbij op te merken dat Vlaamse kunstorganisaties met zetel in Brussel zijn niet noodzakelijk ‘Brusselse’ organisaties zijn (Task Force Brussel, 2012: 108). We nemen dan ook enkel nabijheidsvoorzieningen⁵ op in onze vergelijking.

Figuur (4.3) geeft de evolutie van de financiering weer van 2012 tot 2017. Net als bij de evolutie inzake onderwijsfinanciering zien we dat ook hier het tekort van de reële uitgaven ten opzichte van de Brusselnorm, dat in 2012 $\pm 25\%$ bedroeg, ongeveer gehalveerd is in 2017.

4.4 Inburgering en integratie

Het beleid inzake armoede, inburgering en integratie ligt in Brussel vrij complex en er zijn een veelheid aan actoren vanuit verschillende beleidsniveaus bij deze materie betrokken. De cijfers die in dit rapport worden gebruikt refereren aan het budget van het programma „Inburgering” binnen het beleidsdomein Bestuurszaken (Task Force Brussel, 2012: 149; Gemengde Ambtelijke Commissie Brussel, 2018: 9). Het omvat volgende beleidsitems (Task Force Brussel, 2012: 158):

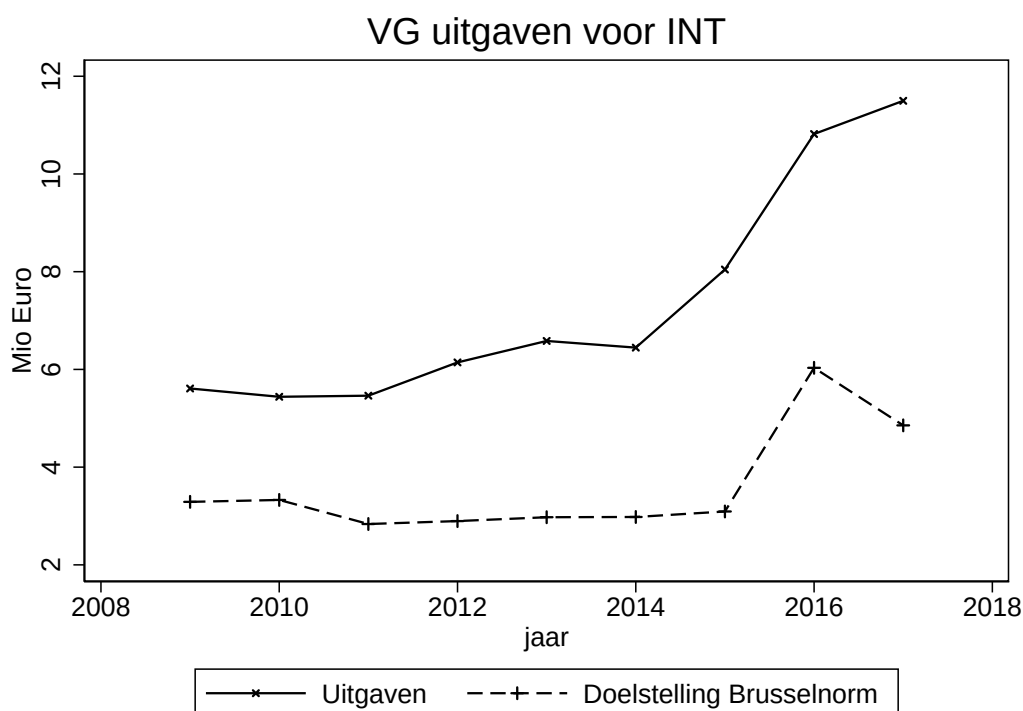
- Decreet Vlaams inburgeringsbeleid - onthaalbureau,
- Projectsubsidies - Sociaal, tolk- en vertaaldienst,
- Project Europees Integratiefonds – Huis van het Nederlands Brussel
- Decreet Vlaams integratiebeleid - integratiecentra (Foyer),
- Decreet Vlaams integratiebeleid - Managers van diversiteit - projecten,
- Integratie - experimentele projecten.

De economische rijkdom is in Brussel erg ongelijk verdeeld (Task Force Brussel, 2012: 132). Binnen het BHG kunnen we een aantal welvaartsbreuklijnen onderscheiden: tussen oost en west, tussen de vijfhoek en de eerste en tweede gordel, en tussen het centrum en de periferie.

De achterstelling en armoede zijn vaak het gevolg van verschillende achterstellingsfactoren, vergelijkbaar met de bevolking van andere grootsteden. Een bijzonder aandachtspunt hierbij is het verschil tussen Belgen en niet-Belgen. Tevens is ook het aandeel ouderen in een sociaal kwetsbare situatie in Brussel groter dan in Vlaanderen.

Figuur (4.4) geeft een overzicht van de evolutie voor de Vlaamse inspanning in de gegeven beleidsdomeinen. Opmerkelijk hierbij is dat voor dit beleidsdomein de financiële inspanningen systematisch boven de doelstelling van de Brusselnorm liggen.

⁵Dit zijn voorzieningen die, globaal genomen, een sterk ‘lokaal’ (of wijkgericht) karakter hebben en sterk gericht zijn op de Brusselse bevolking (Task Force Brussel, 2012: 198).

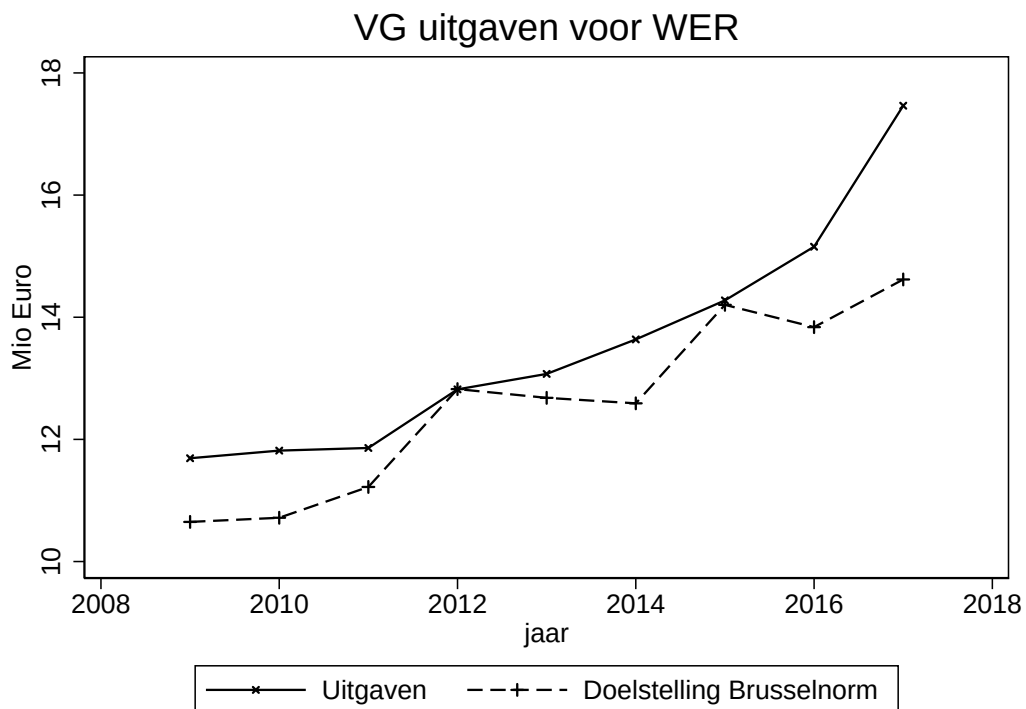
Figuur 4.4: *Uitgaven voor inburgering en integratie*

4.5 Werk, beroepsopleiding en sociale economie

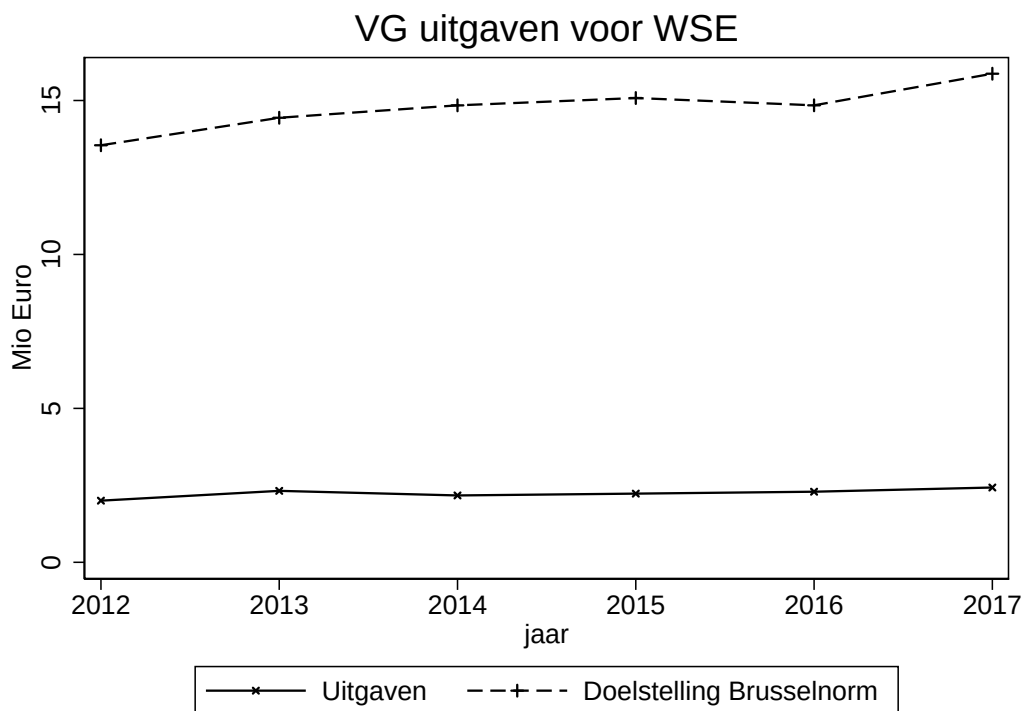
Deze beleidsprioriteit bestaat enerzijds uit het domein (WER) en sluit sterk aan bij het vorige en wordt weergegeven in figuur 4.5. Voor deze analyse werden de kredieten voor de VDAB (luik beroepsopleiding) en voor de Syntra-centra die onderdeel zijn van het programma „Werk” weerhouden (Task Force Brussel, 2012: 149; Gemengde Ambtelijke Commissie Brussel, 2018: 9). Vanaf 2012 komt er een apart beleidsdomein (WSE) bij, dat louter bestaat uit het beleidsitem „Beschutte werkplaats Tewerkstellingsinitiatieven Kanunnik Triest” (Gemengde Ambtelijke Commissie Brussel, 2018: 25) en word weergegeven in figuur 4.6.

In deze context speelt de zogenaamde Brusselse (arbeidsmarkt)paradox een belangrijke rol. Brussel is enerzijds het productiefste gewest en genereert het meest welvaart, maar heeft anderzijds de armste bevolking van alle gewesten. De arbeidsplaatsen, meestal in de dienstensector, worden voor een belangrijk deel door pendelaars ingevuld. Brussel heeft een arbeidsmarkt voor hoog geschoolden, maar telt net een hoog aantal lager geschoolden en werklozen die deze beschikbare arbeidsplaatsen niet kunnen invullen. Beroepsopleiding speelt dus een cruciale rol om deze tegenstelling te overbruggen.

De figuren 4.5 en 4.6 nemen elke de evolutie van een deelaspect van dit domein voor hun rekening. De eerste figuur geeft een overzicht van de budgetten voor beroepsopleidingen. De uitgaven voor het beleidsdomein „Werk” liggen systematisch op of boven de doelstelling van de Brusselnorm. De tweede figuur verwijst naar de investeringen in de sociale economie. Dit lijkt veel minder een beleidsprioriteit te zijn, de uitgaven dekken slechts $\pm 20\%$ van de Brusselnorm.

Figuur 4.5: *Uitgaven voor werk (= beroepsopleidingen VDAB en Syntra)*

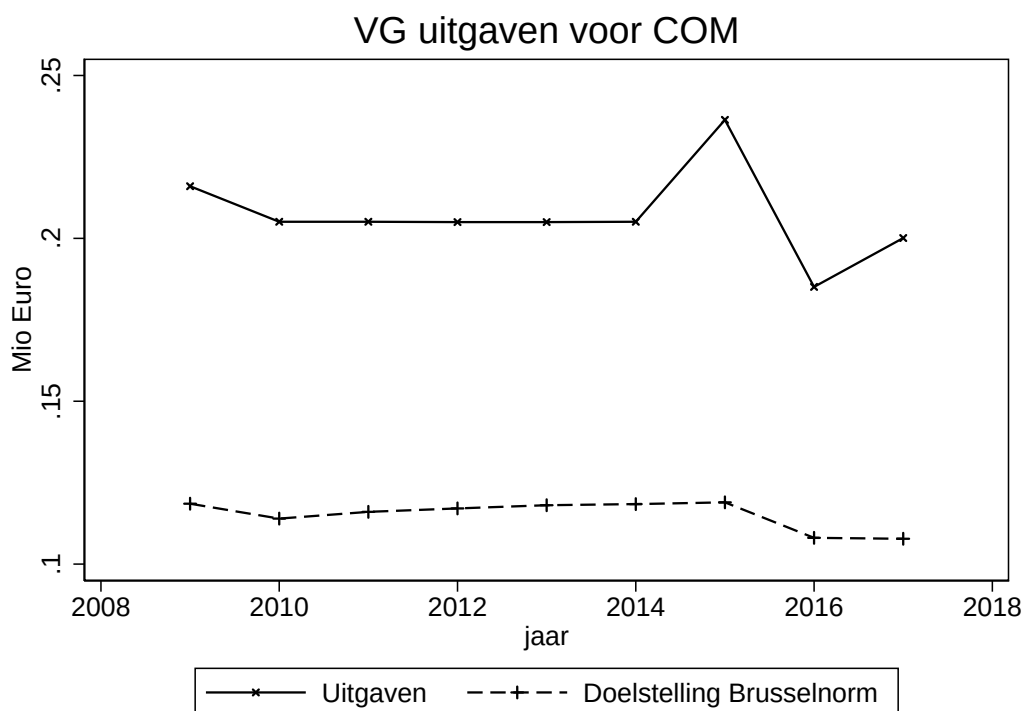

Figuur 4.6: *Uitgaven voor werk en sociale economie (WSE - Beschutte werkplaats)*

4.6 Media

De Vlaamse Overheid ondersteunt een aantal lokale media. Het budget dat in onderstaande tabel wordt geschetst heeft betrekking op de ondersteuning van de regionale televisieinitiatieven van het programma Media binnen het beleidsdomein Cultuur, Jeugd, Sport en Media (Task Force Brussel, 2012: 149). De dotatie van de VRT komt niet uit deze begrotingspost maar wordt apart verrekend (Gemengde Ambtelijke Commissie Brussel, 2018: 9).

Er bestaat te veel onduidelijkheid over de rol- en bevoegdheidsverdeling van de diverse institutionele actoren voor het regionale mediabeleid en voor communicatie en informatie (Task Force Brussel, 2012: 203). In tegenstelling tot in andere regio's staat de lokale televisie in Brussel niet op zich. Sinds 2016 zijn de zogenoemde 'Vlaams-Brusselse media' geïntegreerd. Het regionale televisiestation (TV Brussel), radio (FM Brussel), weekblad (Brussel Deze Week), radiostation (FM Brussel) en de cultuurkalender (Agenda) werden over de verschillende mediaplatformen samengevoegd tot Bruzz. De Vlaamse Overheid ondersteunt dus niet alleen de lokale televisie maar diverse media. Het illustreert het belang dat die overheid aan de Vlaams-Brusselse media geeft.

Figuur 4.7: *Steun aan de regionale televisieomroepen*

Dit komt ook naar voor in figuur (4.7) die de evolutie van de steun voor de regionale televisieomroepen illustreert. De uitgaven voor media bedragen ongeveer het dubbele van de Brusselnorm, al moeten we hierbij wel stellen dat ook het statuut van deze verschillende omroepen verschilt. Naast een extra overheidsopdracht, richt de Brusselse zender zich slechts op een deel van de Brusselse populatie waardoor ze in een commerciële omgeving weinig overlevingskansen heeft in vergelijking met deze van de andere commerciële omroepen.

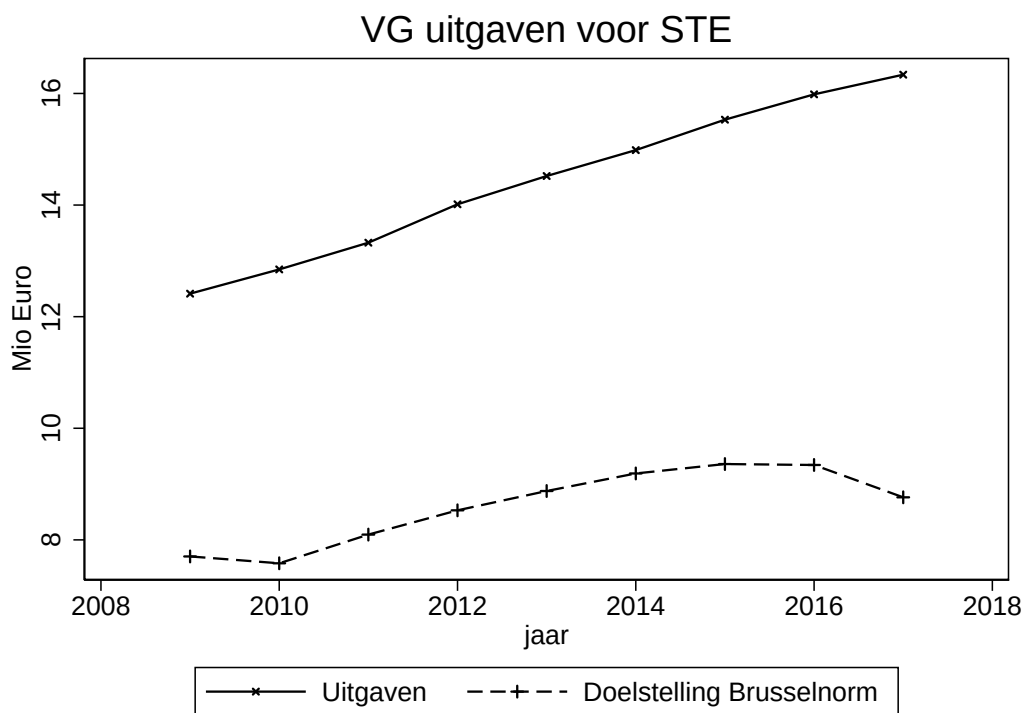
De uitgaven voor media bedragen ongeveer het dubbele van de Brusselnorm.

4.7 Mobiliteit en openbare werken

Deze uitgaven omvatten de enige post „Sociaal vervoer Brussel” (Gemengde Ambtelijke Commissie Brussel, 2018: 25). Ze bedragen jaarlijks ongeveer €90.000 en blijven stabiel in de periode 2012-2017, waardoor ze tot de helft van de Brusselnorm zakken tegen 2017.

4.8 Stedelijk beleid

Het budget van het programma Stedenbeleid⁶ is een onderdeel van het beleidsdomein Bestuurszaken. Het omvat de beleidsitems stedenfonds, ondersteuning van stadsvernieuwingsprojecten en innovatieve en creatieve projecten (Task Force Brussel, 2012: 157). Stedenbeleid is een gemengde bevoegdheid waarbij zowel gewest- als gemeenschapsmateries betrokken zijn. Het stedenbeleid van de Vlaamse Overheid heeft betrekking op de dertien centrumsteden en de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC). De uitgaven van de VGC gebeuren enkel in het kader van de gemeenschapsmateries (Task Force Brussel, 2012: 149).

Figuur 4.8: *Uitgaven voor stedelijk beleid*

Figuur (4.8) geeft aan dat de uitgaven voor stedelijk beleid ongeveer het dubbele bedragen van de Brusselnorm.

⁶Dit is een gemengde bevoegdheid, gezien hierbij zowel gewest- als gemeenschapsmateries betrokken zijn.

Hoofdstuk 5

Noden

5.1 Inschatten van noden op basis van bestaande gegevens

Een alternatieve manier is om de noden van de Brusselaars in te schatten op basis van reeds bestaande gegevens. Hierbij kan men beroep doen op gegevens die beschikbaar worden gesteld door

het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, sd), in de Gemeentemonitor (Agentschap Binnenlands Bestuur, sd) en in de Lokale Inburgerings- en Integratiemonitor (Agentschap Binnenlands Bestuur, 2019)) en de gegevens die beschikbaar worden gesteld via het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (Brussels Hoofdstedelijk Gewest). Dat het verre van evident is om de gehanteerde definities van Brusselnorm op een vergelijkbare manier aan te houden wordt in de twee onderstaande voorbeelden geïllustreerd.

5.2 Armoede

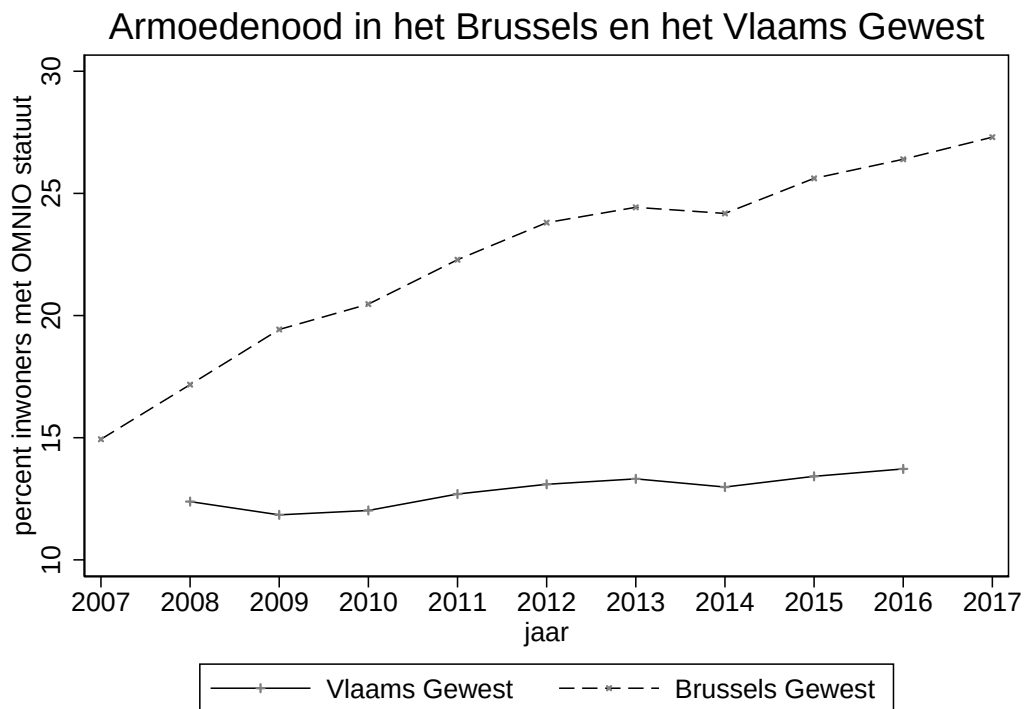
Een eerste beleidsdomein dat we vanuit de noden trachten te definiëren is armoede. Om de armoedenood van Brussel na te gaan, baseren we ons op gegevens beschikbaar in het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, sd). Vergelijkbare gegevens voor het Vlaamse Gewest komen uit de Gemeentemonitor (Agentschap Binnenlands Bestuur, sd).

Als indicator van de armoedeintensiteit nemen we het percentage inwoners met een RVV of met een OMNIO-statuut. Beide geven recht op een verhoogde tegemoetkoming van de ziekteverzekering. Gepensioneerden, weduwen(aars), wezen, invaliden, langdurige werklozen, éénoudergezinnen, personen met een handicap zonder tegemoetkoming, ... kunnen het RVV-statuut verkrijgen indien hun inkomen onder een zekere grens valt. Voor het OMNIO-statuut geldt enkel een (lagere) inkomensdrempel. Uiteraard is de definitie van armoede die hier wordt gehanteerd erg beperkt en steunt deze louter op een selectie van bestaande indicatoren.

Figuur (5.1) vergelijkt de situatie in Brussel met deze van Vlaanderen.

Voor het Vlaamse Gewest ligt het percentage mensen met een dergelijk statuut redelijk stabiel rond de 13%. Voor het Brussels Hoofdstedelijk gewest stijgt dit van 15% in 2007, naar ongeveer 27% in 2017 (zie Figuur (5.1)). Het probleem van de armoede is niet allen duidelijk groter, maar ook stijgend in Brussel. De vraag is dan ook of op basis van de Brusselnorm aan deze noden kan tegemoet gekomen worden.

Figuur (5.1) illustreert duidelijk dat verhoudingsgewijze de noden in Brussel duidelijk veel hoger liggen dan in Vlaanderen, en hoe groter deze verschillen hoe moeilijker om op basis van de Brusselnorm deze noden te lenigen. Als we op basis van de gehanteerde armoedefinitie de 13% Vlamingen vergelijken met de 27% Brusselaars komen we tot de vaststelling dat Vlaanderen 845.000 hulpbehoevenden kent tegenover 324.000 Brusselaars. Als

Figuur 5.1: *Armoedenood In het Brussels Gewest vergeleken met het Vlaamse Gewest*

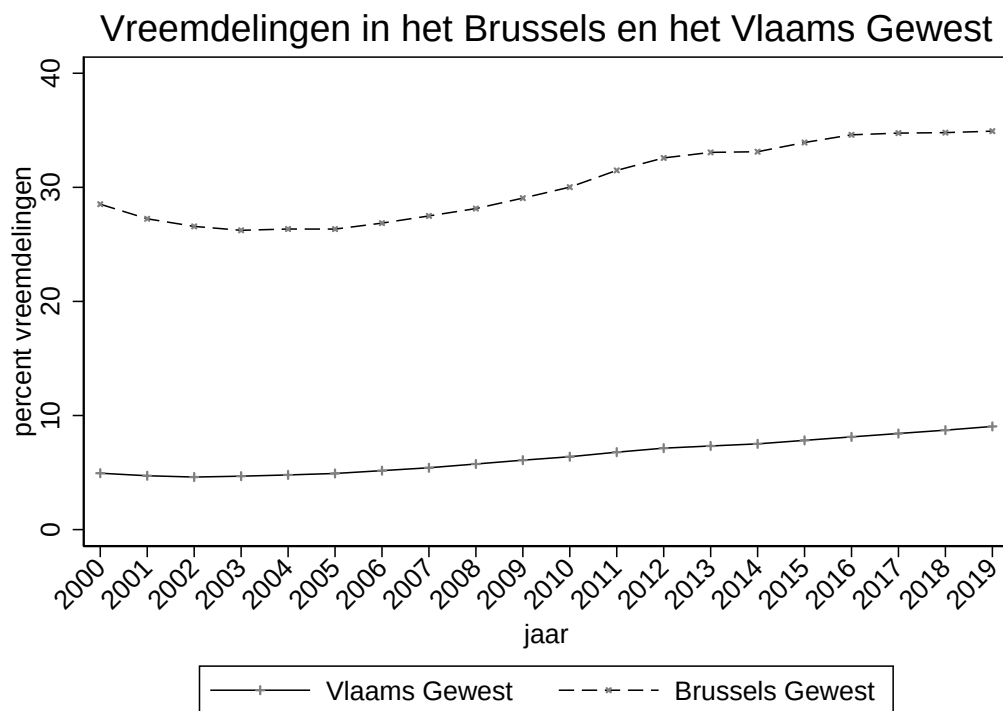
Vlaanderen $\frac{1}{3}$ van deze Brusselse hulpbehoevenden voor zijn rekening neemt dient er nog altijd zo'n 11.5% van het budget van de Vlaamse Overheid inzake armoedebestrijding naar Brussel te gaan.

5.3 Integratie

Om de integratienood van Brussel na te gaan, baseren we ons op gegevens beschikbaar in de Lokale Inburgerings- en Integratiemonitor (Agentschap Binnenlands Bestuur, 2019). Als indicator van de integratienood nemen we het percentage vreemdelingen. Voor het Vlaamse Gewest verdubbelt dit percentage bijna van ongeveer 5% in 2000, tot ongeveer 9% in 2019. Voor Brussel is de absolute stijging 2000 – 2019 iets groter (ongeveer 7% erbij), maar ze oogt minder spectaculair omdat er bij de initiële 28% maar ongeveer een kwart bijkomt. Op basis van deze cijfers zou men kunnen besluiten dat de integratienood in Brussel ongeveer drie maal groter is dan in Vlaanderen. Figuur (5.2) geeft de evolutie weer van het aantal vreemdelingen het BHG en het VG.

Figuur (5.2) schetst de verschillen en de contouren van het potentiële publiek van een mogelijk integratiebeleid. Het maakt duidelijk dat de noden in Brussel veel groter zijn dan in Vlaanderen, en de vraag is dan ook of we met de traditionele benadering van de Brusselnorm een inschatting kunnen maken van de budgettaire noodzaak. Tevens is de vraag of de noden inzake integratie in een diverse stad als Brussel vergelijkbaar zijn met deze van Vlaanderen. Vermits het een gemeenschapsmaterie is, zijn het beide gemeenschappen in Brussel die een eigen beleid kunnen uitstippelen. Dit maakt dat zowel binnen Brussel, op basis van de aanpak van de gemeenschappen, als tussen het Vlaamse Brusselbeleid en het beleid voor Vlaanderen, zowel de noden als de antwoorden kunnen verschillen.

Het huidige beleid is een illustratie van deze complexiteit. Tot heden voerden beide gemeenschappen elk een verschillend vrijblijvend beleid inzake integratie. Het inburgeringstraject dat in Vlaanderen verplicht was voor een aantal categorieën van niet-Belgen en vrijblijvend voor anderen kon ook in Brussel vrijblijvend gevolgd

Figuur 5.2: *Integratienood In het Brussels Gewest vergeleken met het Vlaamse Gewest*

worden. Vanaf 1 januari 2020 moet ook elke nieuwkomer, tussen 18 en 65 jaar oud, in Brussel verplicht een integratietraject volgen, vergelijkbaar met het beleid in Vlaanderen. Deze verplichte inburgering is het resultaat van een samenwerkingsakkoord tussen de VGC, de Cocof en de GGC. Concreet betekent dit dat, parallel aan het gemeenschapsbeleid in Brussel, twee integratie- en inburgeringstrajecten worden georganiseerd. Een dergelijke aanpak maakt het mogelijk om onderling afspraken te maken over de verdeling van deze nieuwkomers. Het BISA schat het aantal nieuwkomers jaarlijks op 9.000 à 13.000 en Vlaanderen zou 4.000 inburgeringstrajecten organiseren. De implementatie van het beleid bevindt zich momenteel nog in een testfase, maar het geeft de manier aan hoe men kan samenwerken op basis van de noden van de nieuwkomers.

Het probleem dat hierbij nog niet aan de orde is gekomen is de inhoudelijke invulling van het integratiebeleid. Men mag dan wel de Brusselnorm losgelaten hebben, het kopiëren van het Vlaamse beleid in Brussel zal zeker niet aan de noden van de Brusselse nieuwkomers voldoen. We denken hierbij in de eerste plaats aan de noden qua taalkennis. Op dit vlak dient een beleid dat vertrekt van de noden zeker nog verder geconcretiseerd te worden, denken we maar aan de mogelijke input van het Huis van het Nederlands Brussel inzake deze materie.

Hoofdstuk 6

Conclusie

Het gebruik van de Brusselnorm als beleidsinstrument noopt ons tot het benadrukken van een aantal belangrijke aandachtspunten. Een formulering van de Brusselnorm in termen van een percentage van de Brusselse bevolking dat men wil bereiken, incorporeert automatisch mogelijke verschillen in bevolkingsdynamiek tussen Brussel en Vlaanderen. Op basis van de bevolkingsprojecties blijft ook in de toekomst de bevolkingsaan groei in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest groter dan deze in Vlaanderen. Alhoewel, volgens de meest recente prognoses, de stijging in 2022 haar hoogtepunt zal bereiken (waarna de toename zal afnemen), zal de fractie van de uitgaven van de Vlaamse overheid voor Brussel in 2035 nog steeds 5.67% van de begroting bedragen, uitgaande van een derde van de Brusselse bevolking als doelgroep.

Bovenop deze louter demografische component, is het echter ook wenselijk dat er rekening gehouden wordt met de grotere en verschillende noden van de grootstedelijke bevolking (grotere armoede, meer eenoudergezinnen, ...) en dito context. In die zin sluiten de Brusselaars niet zozeer aan bij de doorsnee Vlaamse bevolking, maar eerder bij deze van steden zoals Antwerpen of Gent. Deze steden zouden een betere richtlijn vormen om de behoeften van de Brusselse bevolking te bepalen. De tewerkstellingscontext en de zogenoemde Brusselse paradox illustreren tevens de verschillen tussen de Vlaamse steden en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Door de versnippering van de bevoegdheden en de verstrengeling van gemeenschaps- en gewestmateries binnen sommige beleidsdomeinen, is een gedetailleerde analyse op basis van de huidige publieke begrotingscijfers niet mogelijk. We beperken ons hierdoor tot een algemene vergelijking. Inzake 'Welzijn, Gezondheid en Gezin' en 'Cultuur, Jeugd en Sport' blijft de begrotingsnorm onder de vooropgestelde doelstelling. Ook in het 'Onderwijs' is dit het geval, maar hier geldt de wisselwerking met de Vlaamse Rand nog meer dan in de vorige beleidsdomeinen, wat het afbakenen van de doelpopulatie bemoeilijkt. Ook dient rekening te worden gehouden met bijkomende andere financieringen (zoals bijv. de aanvullende Brusselmiddelen voor de berekening van de werkingsmiddelen van het hoger onderwijs). In andere domeinen wordt dan weer meer geïnvesteerd, zoals in de 'Media' waar de Vlaams-Brusselse media een specifieke rol spelen binnen de twee- / meertalige Brusselse context. Ook in het integratie- en inburgeringsbeleid wordt meer geïnvesteerd, maar met een verplicht inburgeringsbeleid (volgens het samenwerkingsakkoord tussen GGC, VGC en Cocof theoretisch vanaf 2020, in realiteit uitgesteld voor onbepaalde tijd) zal deze context veranderen. Per beleidsdomein is het onmogelijk om met eenzelfde percentage van de begroting eenzelfde effect te sorteren zowel in Brussel als in Vlaanderen. Dit impliceert dat op basis van de budgetten een ander beleid zal moeten gevoerd worden, tenzij de financiering op een andere basis wordt berekend.

Een eerste, budgettair, alternatief, is een ander financieringsmodel voor Brussel. Het zou hier om een conceptueel eenvoudig financieringsmodel kunnen gaan, waarbij een deel van de sub-federale inkomsten bestaat uit een fractie van de inkomensbelasting van de inwoners en een fractie van de inkomensbelasting geheven op alle

tewerkgesteld binnen een bepaald grondgebied. Op deze manier kan een groot deel van het had-hoc karakter van de extra's voor de (groot- en of centrum-) steden vermeden worden.

Een tweede alternatief is een financiering op basis van de noden. In de inleiding werd reeds gewezen op de dubbele benadering van de Brusselnorm als budgettaire en bevolkingsnorm die moet mee evolueren met de demografische evolutie. Dit rapport illustreert dat een dergelijke norm eigen problemen met zich meebrengt. Het is bijvoorbeeld moeilijk te bepalen welke budgettaire posten al dan niet tot de Brusselnorm behoren en wie van de Brusselaars men tot de doelgroep van het Vlaams beleid kan rekenen. In de Brusselse context is het moeilijk gewest- en gemeenschapsmateries van elkaar te scheiden. Elke gemeenschapsmaterie heeft ook te maken met een bepaalde infrastructuur wat ons dan weer bij de gewestmateries en de stadplanning brengt. Het onderwijs is ook hier een mooie illustratie van de verwevenheid van beide en leidt dan ook geregeld tot belangenconflicten tussen gemeenschap en gewest. Maar ook de bevolkingsnorm is relatief. De vertaling van de norm naar een bepaald percentage van de Brusselaars is evenmin evident, vermits het de Brusselaar vrij staat om een keuze te maken tussen het Nederlandstalige en Franstalige aanbod en te genieten van de dienstverlening van de verschillende gemeenschappen. Tevens verschilt de doelgroep per beleidsdomein. Een alternatieve benadering is om de inwoners van het BHG (als ruimtelijke eenheid) centraal te stellen. De focus ligt hierbij dus niet zozeer op de instellingen maar op de gebruikers en potentiële gebruikers: wie richt zich tot de Vlaamse gemeenschapsvoorzieningen in Brussel en waarom. Het oplossen van die noden kan een Vlaamse aangelegenheid zijn, maar eveneens tot afspraken of samenwerking met de Franstalige gemeenschap leiden.

Gegeven de verschillende demografische evolutie, het grootstedelijke karakter van de doelgroep en de verschillende noden, blijft een financiering met Vlaanderen als vergelijkingsbasis een precare evenwichtsoefening. De impact van de grootstedelijke context laat zich immers moeilijk in een percentage uitdrukken in vergelijking met Vlaanderen in zijn totaliteit en zelfs in vergelijking met de Vlaamse centrumsteden.

Bibliografie

- Agentschap Binnenlands Bestuur, 2019. Lokale inburgerings- en integratiemonitor. URL: <https://www.statistiekvlaanderen.be/nl/monitor-lokale-inburgering-en-integratie>.
- Agentschap Binnenlands Bestuur, sd. Gemeente- en stadsmonitor. URL: <https://gemeente-en-stadsmonitor.vlaanderen.be/>. retrived on 20/08/2019.
- Bervoet, D., Moens, B., 2017. Vervlaamsing Brussel: veel geld, weinig succes. De Tijd URL: <https://www.tijd.be/politiek-economie/belgie/vlaanderen/vervlaamsing-brussel-veel-geld-weinig-succes/9912169.html>. retrieved on 16/05/2019.
- Chaltin, K., Mares, A., 2014. De Brusselnorm. BRIO-matrix, fiche 17 december 2014. Vlaamse Overheid.
- De Blander, R., Kavadias, D., 2019. Financieringsnota Vlaamse Rand. Technical Report. BRIO.
- Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, sd. Observatorium voor gezondheid en welzijn van brussel-hoofdstad.
- Gemengde Ambtelijke Commissie Brussel, 2018. Rapport 2017. Technical Report. Vlaamse Gemeenschapscommissie — Vlaamse Gemeenschap. URL: http://brussel.vlaanderen.be/UserFiles/GACB_rapport_2017.pdf.
- Gemengde Ambtelijke Commissie Brussel, 2019. Rapport 2018. Technical Report. Vlaamse Gemeenschapscommissie — Vlaamse Gemeenschap. URL: http://brussel.vlaanderen.be/UserFiles/exportfiles/GACB_rapport_2018_finaal_20190321.pdf.
- Marissal, P., Vermeulen, S., Quittelier, B., Janssens, R., Delvaux, B., Wayens, B., 2016. De nood aan leerkrachten in het Brussels Gewest. De cahiers van het BISA 5. BISA, Brussels Hoofdstedelijk Gewest.
- National Bank of Belgium, sd. Online statistics: Public finance – non-financial government accounts – government spending by functions and transactions.
- Naudts, W., Plompten, M., 2008. Onderzoek Brusseltoets en Brusselnorm. Ontwikkeling van een meetinstrument en Beleidseffectenevaluatiesysteem. Onderzoeksrapport BRIO. BRIO. URL: <https://www.briobrusssel.be/node/8996>.
- Rawls, J.B., 1999. A Theory of Justice. Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts.
- StatBel, 2018. Population by place of residence, nationality, marital status, age and sex. URL: <https://statbel.fgov.be/en/open-data/population-place-residence-nationality-marital-status-age-and-sex-8>. retrieved on 16/05/2019.

BIBLIOGRAFIE

- Statistiek Vlaanderen, sd. Vlaamse openbare statistieken - inwoners. URL: <https://www.statistiekvlaanderen.be/bevolking/inwoners>. retrieved on 10/05/2019.
- Task Force Brussel, 2012. Eindrapport. Technical Report. Vlaamse Gemeenschapscommissie — Vlaamse Gemeenschap. URL: http://brussel.vlaanderen.be/UserFiles/File/TFB_eindrapport_20120208.pdf.
- Task Force Brussel, 2013. Aanvullend Rapport. Technical Report. Vlaamse Gemeenschapscommissie — Vlaamse Gemeenschap. URL: https://www.vlaanderen.be/brussel/sites/brussel/files/2019-04/tfb_aanvullend_rapport_2013.pdf.
- Van den Brandt, E., Gatz, S., 2017. Vraag om Uitleg over de Aanpassing van de Brusselnorm van Elke Van den Brandt aan minister Sven Gatz. Verslag 2229 (2016-2017). Commissie voor Brussel en de Vlaamse Rand. URL: <https://www.vlaamsparlement.be/commissies/commissievergaderingen/1142358/verslag/1143369>. retrieved on 16/05/2019.
- Van den Brandt, E., Vanlouwe, K., Poschet, J., 2017. Verslag van de Gedachtewisseling over de Financiële Stromen vanuit Vlaanderen naar Brussel. Technical Report. Commissie voor Brussel en de Vlaamse Rand, Vlaams Parlement. URL: <http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1279467>. retrieved on 16/05/2019.
- Vandresse, M., Duyck, J., Paul, J., 2019. Demografische Vooruitzichten 2018-2070 — Bevolking en Huishoudens. Technical Report. Federaal Planbureau en Statbel.
- Vanlouwe, K., Gatz, S., 2015. Antwoord Vlaams Minister van Cultuur, Media, Jeugd en Brussel op vraag nr 161 van 24 maart 2015 van Karl Vanlouwe. Technical Report. Vlaams Parlement. URL: <http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1128039>.
- Vlaamse Regering, 1999. Een Nieuw Project voor Vlaanderen. Vlaams Regeerakkoord 1999-2004. Technical Report. Vlaamse Regering.